

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

<i>Стоян Анна Василівна</i> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	80
---	----

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

<i>Завальнюк Володимир Васильович</i> ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	83
<i>Мельничук Ольга Степанівна</i> СУЧАСНА ПРАВОВА ДОКТРИНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.	85
<i>Антошина Ірина Володимирівна, Завальнюк Ірина Володимирівна</i> ПРАВО ТА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ.	88
<i>Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна</i> ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ.	89
<i>Ковбасюк Степан Валерійович</i> РІЗНОВИДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА	92
<i>Кормич Анатолій Іванович</i> ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	94
<i>Кравченко Сергій Петрович</i> НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ.	96
<i>Личко Валерія Сергіївна</i> ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ВІДКРИТІ БАЗИ ДАНИХ ЯК РЕСУРСИ ПРАВНИЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	99
<i>Рязанов Михайло Юрійович</i> СПАДКОЄМНІСТЬ І ПРАВОВА СПАДЩИНА: ЗВ'ЯЗОК У РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	101
<i>Тищенко Юлія Валеріївна</i> ПРАВОВИЙ МІФ ЯК ФЕНОМЕН МЕДІАКУЛЬТУРИ	103
<i>Чувакова Ганна Михайлівна</i> АСПЕКТИ ТА КРИТЕРІЇ ДЕФЕКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ	106
<i>Іванчук Віра Євстафіївна</i> НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВОГО МОНИТОРИНГУ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ	108
<i>Березневич Вікторія Олександрівна</i> МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	110
<i>Грунь Олександр В'ячеславович</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ	112
<i>Губніцька Валентина Віталіївна</i> ЕВОЛЮЦІЯ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ВІД НАРОДНИХ РУХІВ ДО СУЧАСНИХ ІНСТИТУТІВ	114
<i>Дараган Євген Олександрович</i> ДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ КОДИФІКАЦІЇ	116
<i>Лисак Станіслав-Юрій Юрійович</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	118
<i>Одарій Віктор Віталійович</i> НЕТИПОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА В РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ	121
<i>Слюсаренко Катерина Русланівна</i> ПРАВО БІОЕТИКИ ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	123

СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Аніщук Ніна Володимирівна</i> АВСТРИЙСЬКИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС 1797 Р.: ГЕНДЕРНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	126
<i>Горяга Оксана Вікторівна</i> ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ «ЗНАТНОГО (ЗНАЧНОГО) ВІЙСЬКОВОГО ТОВАРИСТВА»	128
<i>Єфремова Наталя Володимирівна</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЛЬЩІ ТА В РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ.	129
<i>Корнієнко Ірина Валеріївна</i> СТАНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ.	132
<i>Шершенкова Вікторія Анатоліївна</i> ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ	135
<i>Войцехівська Дарина Юріївна</i> ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО ЦАРАТУ ЩОДО КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД ПІВДНЯ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – ХІХ СТ.	137

Міждисциплінарний характер інституційного підходу зумовлює подекуди еклектичний характер інституційного аналізу, залученням різних сфер знань, їхньої методологічного інструментарію та понятійно-категоріального апарату. Методологічний еклектизм, є своєрідним породженням методологічного плюралізму у тому розумінні, що він виключає лінійність процесів пізнання не заперечуючи проти обрання будь-якої моделі, типу, підходу, інтерпретації. Він полягає в готовності дослідника змінювати один тип підходу до методологічної організації дослідження іншим без будь-яких обмежень [4, с. 20].

Ці зауваження а також основні напрями неоінституційного підходу дозволяють виокремити основні різновиди інституційного аналізу.

Історичний інституційний аналіз. Його метою виступає визначення історичного шляху формування як окремих інститутів так і інституційної системи в цілому. Особливо плідним є історичний інституційний аналіз при аналізі інституційних змін.

Нормативний інституційний аналіз заснований на виокремленні нормативної основи функціонування інституту. Він передбачає аналіз документів (нормативних актів, документації державних структур і т.ін.), а також експертне інтерв'ю.

Системний інституційний аналіз передбачає поєднання інституційного та системного підходів і передбачає макрорівень аналізу. В рамках цього методологічного прийому інститути аналізуються крізь призму їх включеності до інституційної системи суспільства (в державознавстві це в першу чергу означає звернення до концепту політичної системи).

Список використаних джерел

1. Węgliński C., Maurice H. Theory of the institution: legal institutionalism and the science of the state. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej*. 2022. № 3. P. 88–102.
2. Peters B. G. Institutional Theory in Political Science : The New Institutionalism. 4th ed. Northhamton : Edward Elgar Publishing, 2019. 304 p.
3. Вовкогон О. Ю. Інституційний підхід до вивчення соціальних явищ. *Грані*. 2011. № 3 (77). С. 91–95.
4. Пасечник О. В. Методологічний еклектизм метамодерністських досліджень держави і права. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 3. С. 17–21.

Ключові слова: держава, інститут держави, інституційний підхід, інституційний аналіз, інституціоналізація.

Keywords: state, state institution, institutional approach, institutional analysis, institutionalization.

Кормич Анатолій Іванович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат історичних наук, доцент*

ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Європейська інтеграція України значною мірою відрізняється від аналогічних процесів, що відбувалися у інших країнах Східної Європи. Підписання Угоди про асоціацію стало можливим лише після Революції гідності, яка усунула внутрішні автократичні перешкоди, та протистояння гібридній агресії Російської Федерації. Поточний процес приєднання до ЄС розпочато в умовах повномасштабного збройного конфлікту з Росією. Можна стверджувати, що жодна країна – член ЄС не зіштовхувалася з викликами таких масштабів на своєму євроінтеграційному шляху.

Безумовно, такі обставини значною мірою впливають на хід всіх трансформацій, які здійснює Україна в рамках процесу приєднання до ЄС. Тим не менше, відповідно до звіту Комісії ЄС, незважаючи на повномасштабне вторгнення Росії в лютому 2022 року та триваючу загарбницьку війну, Україна продовжує досягати прогресу в демократичних реформах і реформах верховенства права, а надання Україні статусу кандидата в ЄС у червні 2022 року призвело до подальшого прискорення реформаторських зусиль [1]. Фактично, перспективи членства в ЄС виступають одним з факторів, який дозволяє підтримувати демократичні трансформації в країні, навіть під час повномасштабного збройного конфлікту, не зважаючи на всі об'єктивні обмеження, які накладаються воєнним станом, включаючи неможливість проведення чергових виборів та значне розширення впливу Президента на виконавчу владу. При цьому можна говорити про декілька каналів позитивного впливу європейської інтеграції на демократичні трансформації в Україні. Перший, формальний, реалізується в рамках виконання Україною своїх зобов'язань в рамках Угоди про асоціацію та підготовки переговорів про членство в ЄС. Другий, пов'язаний із трансформаціями ціннісних орієнтацій в українському суспільстві, для яких сьогодні характерним є поєднання та асоціація між європейськими та демократичними цінностями. Так, наприклад, згідно опитувань 2021 року, 68,9% українців-прихильників європейської інтеграції вважали демократію найкращою політичною системою для сучасної країни, і лише 12,9% вважали припустимим, за певних обставин, авторитарний уряд «сильної руки». При цьому погляди громадян про-російської орієнтації були діаметрально протилежними – 28,7% віддавали перевагу демократії та 30,7% – авторитаризму [2]. Повномасштабна війна значно додала та розширила євроінтеграційні мотивації українців, для яких майбутнє членство в ЄС тепер розглядається і як невід'ємний елемент безпеки, гарантування незалежності та остаточного виходу із сфери впливу Росії та її авторитарного режиму.

Разом з тим, вже достатньо довге функціонування системи публічної влади у режимі воєнного стану створює цілу низку викликів для підтримання демократії в Україні. Серед таких викликів дослідники називають:

- можлива зацікавленість політичних еліт у збереженні консолідації влади воєнного часу навколо президентства у майбутньому;
- затримки у впровадженні фундаментальних реформ судової системи;
- зростання ролі контролюючих органів та посилення тиску на бізнес;
- відкат реформ щодо децентралізації влади;
- послаблення політичних партій через призупинення політичної конкуренції під час воєнного стану [3].

Таким чином, перед Україною стоїть щонайменше два важливих завдання в аспекті підтримання демократичних трансформацій: (1) продовження здійснення таких трансформацій в умовах збройного конфлікту та (2) забезпечення повного та своєчасного зняття обмежень та відкату трансформацій системи публічної влади воєнного періоду одразу після встановлення миру. При цьому, останнє може виявитися не менш складним, ніж поточні реформи, адже чим довше продовжується збройний конфлікт, тим більш усталеними стають практики та процеси воєнного часу. Підтримка з боку ЄС у вирішенні цих завдань може виявитися ключовою. Зокрема, від ЄС очікується забезпечення реального партнерства з Україною при прийнятті всіх євроінтеграційних рішень, підтримка у збереженні українських демократичних інститутів, допомога у організації перших післявоєнних виборів тощо [4].

Вже сьогодні очевидно, що процес набуття членства займе доволі довгий час і призведе до трансформації як України, так і самого ЄС. В той час як Україні доведеться здійснити величезний обсяг реформ, що підсилять її демократію та гармонізують регулятивне середовище, ЄС та його теперішні країни-члени мають вирішити низку проблем у безпековій, економічній та фінансовій сферах, а також у процедурах прийняття рішень [5]. Разом з тим, у процесі заохочення українських реформ та узгодження умов набуття членства, для ЄС виключно важливо не шкодити своїми діями тому європейському сентименту, який наразі поширений в укра-

їнському суспільстві та який останні десять років був рушійним фактором демократичних трансформацій в Україні.

Список використаних джерел

1. Commission Staff Working Document Ukraine 2023 : Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy. SWD (2023) 699 final. Brussels, 08.11.2023. *EUR-Lex* . URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52023SC0699>
2. Reznik O. Ukrainians' European Integration Aspirations: from Ambivalence to Expression. *Ilko Kucheriv Democratic Initiative Foundation*. 2022, September 9. URL: <https://dif.org.ua/en/article/ukrainians-european-integration-aspirations-from-ambivalence-to-expression>
3. Mikhelidze N. European integration in wartime: the EU's imperative to preserve and rejuvenate Ukraine's democracy. *Foundation for European Progressive Studies*. 2024, February 22. URL: <https://feps-europe.eu/european-integration-in-wartime-the-eus-imperative-to-preserve-and-rejuvenate-ukraines-democracy/>
4. Supporting Ukraine's Democracy after the War. Key Issues, Comparative Experience and Best Practices. *The Global State of Democracy in Focus*. 2022. N 14. URL: <https://www.idea.int/democracytracker/sites/default/files/2022-11/supporting-ukraines-democracy-after-the-war.pdf>
5. Besch S., Ciaramella E. Ukraine's Accession Poses a Unique Conundrum for the EU. *Carnegie Endowment for International Peace*. 2023, October 24. URL: <https://carnegieendowment.org/2023/10/24/ukraine-s-accession-poses-unique-conundrum-for-eu-pub-90838>

Ключові слова: публічне управління, демократичні трансформації, демократія, євроінтеграція, збройний конфлікт, Україна

Keywords: public administration, democratic transformations, democracy, European integration, armed conflict, Ukraine

Кравченко Сергій Петрович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук, доцент*

НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ

24 лютого 2022 року, внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України, відповідно до Конституції України [1] та діючого законодавства [2; 3], Указом Президента України в державі було введено воєнний стан [4]. Правовий режим воєнного стану безпосередньо зумовлює суттєві зміни у функціонуванні всього державно-правового механізму та впливає на всі структурні елементи національної правової системи в цілому.

Базуючись на законодавчому [2, с. 1; 3, с. 1] та теоретичному визначенні «воєнний стан слід розуміти як особливий правовий режим, який передбачає спеціальний порядок нормативно-правового регулювання діяльності суб'єктів правовідносин, який полягає у наданні відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози державній незалежності України, її територіальної цілісності, а також тимчасовому, зумовленому загро-